

Světový den duševního zdraví 2013

Světový den duševního zdraví (The World Mental Health Day) připadá každoročně na 10. října. Tradice vyhlašování **Světových dnů duševního zdraví** vždy 10. října se zrodila v roce 1992 jako jedna z aktivit **Světové federace pro duševní zdraví** (World Federation for Mental Health - WFMH).

Hlavním záměrem bylo soustředění zájmu světové odborné i široké veřejnosti na otázky duševního zdraví a podpora úsilí o dosažení a udržení co nejvyšší možné úrovně duševního zdraví ve všech jeho souvislostech.

Duševní zdraví je třeba chápat jako integrální součást celkového zdraví člověka.

Je to pojem, jehož obsah vyjadřuje stav osobní pohody (well-being), v němž může člověk naplnit a uplatnit své individuální schopnosti, dokáže přiměřeně zvládat každodenní životní zátěž a stres, může produktivně a úspěšně pracovat a rozvíjet vzájemně obohacující vztahy s druhými lidmi. V pojmu duševní zdraví se tedy nevyjadřuje jen nepřítomnost duševní choroby nebo poruchy.

Zpočátku nebyly tyto „Dny“ zaměřeny na jednotlivá konkrétní témata. V roce 1994 bylo poprvé vyhlášeno téma roku („Zvýšení úrovně služeb souvisejících s duševním zdravím“) a od této doby je každý následující rok věnován určitému specifickému tématu.

Pro Světový den duševního zdraví **v roce 2013** bylo zvoleno téma

„Duševní zdraví a starší lidé“ („*Mental Health and Older People*“).

Toto téma bylo vybráno mj. z následujících důvodů:

- Vychází z prodlužující se délky celoživotního vývoje člověka, zvl. ve vyspělých zemích, takže lidé zde tráví více let než dříve v práci, prožívají více let aktivního životního stylu v období důchodu a vytvářejí kohortu „velmi starých“ lidí ve věku mezi 80. – 90. roky, která dříve nebyla příliš početná. To vytváří nový koncept „staršího věku“.

- Podle údajů Světové zdravotnické organizace (World Health Organization, WHO) představuje v současnosti populační skupina věku 60 let a více přibližně 800 miliónů lidí. Jejich podíl se však podle kvalifikovaných odhadů WHO ve světové populaci mezi roky 2000 a 2050 více než zdvojnásobí, z přibližně 11% na 22%, tj. až asi na dvě miliardy lidí.
- Řada starších lidí může a chce být prospěšná i po svém odchodu do důchodu a věnuje se např. různé dobrovolnické činnosti, poskytuje pomoc členům rodiny, pečuje o vnoučata, nebo o příbuzné se zdravotními problémy. Právě kvalitní a bohaté sociální vztahy jako základ sociální opory („social support“) jsou zdrojem osobní pohody („well-being“) starších lidí a je proto třeba je rozvíjet a podporovat.
- Mezi staršími lidmi jsou však na druhé straně rozšířeny také jejich vlastní zdravotní problémy, související s dosažením dlouhodobější životní perspektivy. Z chronických neinfekčních chorob jsou to nejčastěji kardiovaskulární choroby, nádorová onemocnění, diabetes a poruchy metabolismu, u starších lidí se však objevují častěji také některá duševní onemocnění a poruchy jako jsou úzkostné poruchy, depresivní poruchy, demence nebo Alzheimerova choroba, častěji se objevuje též riziko závislosti.
- Ženy dominují v kohortě velmi starých lidí, neboť se dožívají vyššího průměrného věku, než muži. Tento rozdíl narůstá s postupujícím věkem a je nazýván „feminizací stárnutí“.
- Starší muži a ženy vykazují rozdílnou strukturu zdraví, ale též nemocnosti a úmrtnosti. Muži častěji umírají např. na kardiovaskulární choroby, ale na druhé straně jak deprese, tak Alzheimerova choroba postihuje více ženy.
- Statistika WHO poukazuje také na skutečnost, že starší lidé s některým chronickým tělesným onemocněním často trpí souběžně se rozvíjejícím (komorbidním) problémem v oblasti duševního zdraví a zároveň, že lidé s duševním onemocněním nebo poruchou mají často také tělesné zdravotní problémy.
- V současné době již bylo spolehlivě prokázáno, že lidé s některým z tělesných chronických onemocnění vykazují mnohem vyšší výskyt deprese a úzkosti, než obecná populace. To zase výrazně zhoršuje jejich kvalitu života, jejich aktivní spoluúčast na léčbě (compliance), zvyšuje náklady na léčbu a zvyšuje mortalitu mj. též vyšším rizikem suicidálního jednání.

- Výsledky četných studií ukazují, že v posledních letech se zejména v zemích s vysokými příjmy výrazně snižuje mezigenerační solidarita a přibývá rodin, v nichž prarodiče žijí odděleně od dětí a vnoučat. Stoupá tak riziko sociální izolace starších lidí. Mění se také vnímání a hodnocení starších lidí ve společnosti, které je často spojeno s různými předsudky.
- Podpora duševního zdraví starších lidí může být realizována uplatňováním zásad programů „aktivního“ a „zdravého“ stárnutí („healthy ageing“), které podporují aktivitu, činnost, hledání a naplňování nových zájmů a nových sociálních vztahů u starších lidí.
- Stereotypy uplatňované vůči starším lidem a často též vůči jejich aktivitám, prováděným v rámci programů aktivního a zdravého stárnutí se nazývají „ageismus“ a musí být důrazně odmítány. Ageismus rozděluje společnost a staví proti sobě generace mladých a starších lidí, které by se měly naopak vzájemně respektovat a podporovat. Věková diskriminace má negativní dopad nejen na osobní pohodu jednotlivců, ale též na utváření společenského vědomí včetně jeho etických souvislostí.
- Podpora respektu ke stáří, mezigenerační solidarity, aktivní účast mladších i starších dobrovolníků na poskytování psychosociální péče starším lidem a psychoedukační intervence jako je výcvik pro poskytovatele péče („pomáhající profese“), obsahující též jejich aktivní zapojení jsou jedním z účinných prostředků ochrany a podpory duševního zdraví starších lidí.

Prof. PhDr. Vladimír Kebza, CSc.

